

Vatandaşlar Tarafından Polis Memurlarına Yöneltilen İşyeri Şiddeti*

Serap Özen Çöl ** - Recep Kapar ***

Özet: Bu çalışmanın amacı polis memurlarına karşı vatandaşlar tarafından gerçekleştirilen işyeri şiddetinin yaygınlığını, biçimlerini, nedenlerini ve etkilerini belirlemektir. Bu amaçla, Muğla ilinde görevli toplam 544 polis memuruna anket uygulanmıştır. Ayrıca, derinlemesine görüşmelerde nitel veriler elde edilmiştir. Bulgular mesleki yaşamları süresince polislerin yüzde 41,7'sinin fiziksel şiddete, yüzde 63,4'ünün sözel şiddet ve tehdide ve yüzde 4,9'unun cinsel tacize uğradıklarını göstermektedir. Polis memurlarının yüzde 82,5'i ise mesleklerini işyeri şiddeti bakımından tehlikeli bulmaktadır. Saldırıların polis memurları üzerindeki etkilerinin "öfke ve kızgınlık", "endişe ve güvensizlik", "olayı unutamama", "verimlilik ve performansta azalma", "işe bağlılıkta azalma" ve "işe gitme isteğinde azalma" olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: İşyeri şiddeti, fiziksel şiddet, sözel şiddet ve tehdit, polis.

Workplace Violence Towards Police Officers by Citizens

Abstract: This study aims to identify the prevalence, forms, causes and impacts of workplace violence directed towards the police officers by the citizens. To this end, a survey was applied to 544 police officers employed in the province of Muğla. Also, qualitative results were obtained from the oral interviews conducted in depth. The results indicated that during the course of their professional life, 41.7 % of the police officers have been exposed to physical violence, 63.4% to verbal abuse and threat and 4.9% to sexual harassment. 82.5% of the police officers find their occupation dangerous in terms of work-place violence. It was also found that the assaults have negatively affected the police officers in various ways such as "anger and irritation", "anxiety and lack of self-confidence", "unable to forget the event", "fall in productivity and performance", "decline in job commitment" and "decrease in willingness to go to work".

Key Words: Workplace violence, physical violence, verbal abuse and threat, police officers.

GİRİŞ

2009 yılında Türkiye'de 200 bini aşkın polis memurunun çalıştığı belirtilmektedir (EGM, 2009: 8). Nüfus artışı, kentleşme ve suç oranlarındaki eğilimlere bağlı olarak bu sayıda artışlar hedeflenmektedir. Hem verdikleri kamu hizmet-

* Bu makale, TÜBİTAK (107K533 No'lu Proje) tarafından desteklenmiştir.

** Yrd. Doç. Dr., Muğla Üniversitesi, İ.İ.B.F., Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, serapozen@gmail.com.

*** Yrd. Doç. Dr., Muğla Üniversitesi, İ.İ.B.F., Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, recepkapar@mu.edu.tr.

tinin temel nitelikleri, hem de büyük bir çalışan grubunu oluşturmaları nedeniyle polis memurlarının çalışma koşulları ile mesleki sağlık ve güvenlikleri önemli bir sorundur.

Kamu güvenliği hizmeti sunan çalışanlar olarak polis memurları şiddet ile iç içe bir çalışma ortamına sahiptir. Ayrıca sadece çalıştıkları sırada değil, iş dışındaki sosyal ve kişisel yaşam alanlarında da şiddetin önemli bir sorun olduğuna dair tespitlerde bulunmaktadır. Bu makale polis memurlarının yaşamlarında karıştıkları veya karşılaştıkları çok boyutlu ve karmaşık şiddet türlerinin tümünü içermemektedir. Makalenin konusu polis memurlarının görevlerini yaptıkları sırada veya görevleri ile ilgili bir nedenle hizmet verdikleri, etkileşime girdikleri vatandaşlardan gördükleri işyeri şiddeti ile sınırlıdır. Bu şiddet türü, bir mesleki sağlık ve güvenlik sorunu olarak ele alınmaktadır.

POLİSE YÖNELİK İŞYERİ ŞİDDETİ

Vatandaşla yüz yüze etkileşime giren kamu çalışanları görevlerini yaparken veya görevlerine ilişkin bir nedenle vatandaşın fiziksel, sözel şiddet veya tehdidine maruz kalabilmektedir. Diğer mesleklerle karşılaştırıldığında polis memurları şiddete maruz kalma riski en yüksek gruptur (Lanterman, 2007: 1). Kamu ve kişi güvenliğinin sağlanması amacıyla güden emniyet hizmetlerini yerine getiren çalışanların mesleki sağlık ve güvenliklerinin işyeri şiddeti karşısında korunması esastır.

Fiziksel şiddet eylemlerinde çok çeşitli alet, araç ve malzeme kullanılmaktadır. Bunlardan en yaygın kullanılanı, saldırganın kendi vücududur. Saldırgan ayaklarını, kollarını, ellerini, kafasını, dişlerini veya çeşitli vücut sıvılarını kullanabilmektedir. Saldırganın vücut sıvısıyla bulaşabilen bir hastalığa sahip olması polis için ciddi bir yaşamsal risk oluşturmaktadır (Lanterman, 2007: 19). Örneğin birçok ülkede polis memurlarının saldırılar sırasında HIV, Hepatit B veya C gibi bulaşıcı hastalıklarla ilgili kaygıları artmaktadır (Mayhew, 2001: 2-3). Bu tür saldırılar çoğu zaman öldürme ve ciddi yaralama amacı taşımamaktadır. Ölüm veya ciddi yaralanma riski, genellikle ateşli silah, bıçak, kesici veya delici aletler, sopa gibi tehlikeli aletlerin kullanıldığı şiddet eylemlerinde daha yüksektir (Lanterman, 2007: 19).

Polise yönelen şiddet yalnızca fiziksel şiddet ile sınırlı değildir. Polisler görevlerini yaparken meydan okuma, küfür, aşağılama, hakaret, korkutma, tehdit gibi sözel nitelikli şiddetle de karşılaşmaktadır. Diğer yandan rahatsız edici, küçük düşürücü, utandırıcı nitelikte cinsellik ya da fiziksel görünüm ile ilgili laf atmalar, imalar, el hareketleri veya cinsel amaçlı sürtünme, dokunma, okşama veya fiziksel temas gibi istenmeyen birçok biçimde cinsel içerikli şiddete de maruz kalabilmektedir (Rabe-Hemp, 2007: 411-413; EURO COP, 2003; Parsons, 2004: 4-9, 24-25).

Genel olarak polise yönelik şiddet konusunda yapılan çalışmaların sayısının sınırlı olduğu görülmektedir. Mevcut çalışmaların önemli bir bölümü, polis memurlarının ölümü ile sonuçlanan şiddet eylemleri üzerine yapılmıştır. Oysa yaralanma veya ölümlerle sonuçlanmasa da, vatandaşın yönelttiği fiziksel, sözel şiddet ve tehditler polis memurlarının mesleki yaşamlarında sıklıkla karşılaştıkları gündelik sorunlardandır (Bixler, 1976: 1-2).

Polise Yönelik İşyeri Şiddetinin Yaygınlığı

ABD’de her yıl polis memurlarına yönelik saldırılar ve bu saldırılarda öldürülen polisler hakkında ayrıntılı istatistikî veriler yayınlanmaktadır (FBI, 2008). 1960-1972 yılları arasında ABD’de bu saldırıların artarak önemli bir sorun oluşturduğu belirlenmiştir. Bu ülkede polise yönelik şiddet olaylarının sayısı 1960 yılında 9,621; 1972 yılında ise 37,523 olarak tespit edilmiştir. 12 yıldaki artış yüzde 390’dan fazladır (Bixler, 1976: 1). 1999-2008 yılları arasında her yıl işyeri şiddeti (fiziksel ve sözel) mağduru polis sayısı 55 bin ile 60 bin arasında değişmektedir. Bir yıl içerisinde mağdur olan 58 binden fazla polisin 15 bini yaralanmıştır. Yine 1999-2008 yılları arasında, her yıl öldürülen polis sayısı 41 ile 58 arasında değişmektedir. Bu dönem içinde 2001 yılı 11 Eylül saldırısında 72 ve diğer saldırılarda 70 polisin ölmesi ile farklılık göstermektedir (FBI, 2008).

Avrupa Polis Konfederasyonu, Avrupa Birliği genelinde polise yönelik şiddet olaylarının arttığını ve yaygın bir sorun olduğunu belirtmektedir (EURO-COP, 2003: 5-6). Fransa İçişleri Bakanlığı verilerine göre polise karşı şiddet, 1990-2000 yılları arasında yaklaşık yüzde 70 oranında artmıştır (Fougère vd., 2009: 24). İngiltere’de bir yıl içerisinde polis memurlarının yüzde 14’ünün saldırıya uğradığı belirlenirken, İskoçya’da polislerin yüzde 75’i görevlerinin şiddete maruz kalma bakımından giderek daha tehlikeli hale geldiğini söylemiştir (Mayhew, 2001: 2). İngiltere’de bilgi edinme yasası çerçevesinde elde edilen verilerden, 2002 yılında 24,559; 2006 yılında 25,368; 2002-2009 döneminde ise toplam 126,860 saldırı gerçekleştiği anlaşılmaktadır (Shapps, 2007: 1, 6-7).

İzlanda resmi polis verilerine göre, 1998-2005 yılları arasında polise yönelik 685 saldırı olmuştur. Gerçekleşen saldırıların yüzde 61’inde herhangi bir yaralanma olmazken, yüzde 37’sinde hafif, yüzde 2’sinde önemli yaralanmalar bildirilmiştir (NCIP, 2005: 2-6). İzlanda’da yapılan bir araştırmanın bulguları, araştırmaya katılanların yüzde 70’inin son beş yıl içinde görevleri başındayken saldırıya uğradıklarını veya tehdit edildiklerini ortaya çıkarmıştır. Mağdurların yüzde 40’ı fiziksel olarak yaralanmadıklarını veya ağrı hissetmediklerini belirtmiştir. Mağdurların büyük bir çoğunluğu, son beş yılda uğradıkları saldırı ve tehdit sayısını beş veya beşten az olarak bildirmiştir. Aynı dönem içinde on defadan fazla saldırıya uğrayan ve tehdit alanların sayısı da önemlidir (Bragason, 2005: 4-7).

Australya’da her yıl ortalama bir polis memuru öldürülmektedir. Buna göre, 1830 yılından 1990’lı yılların sonuna kadar ülkede 187 polis öldürülmüştür. Ayrıca polise yönelik şiddet olaylarının zaman içinde arttığı, ancak bu saldırıların öldürücü olmaktan uzak olduğu belirtilmektedir. Ülkedeki polislerin, her yıl yüzde 10’unun işyeri şiddetine maruz kaldığı tahmin edilmektedir (Mayhew, 2001: 1-2). Yeni Zelanda’da polise yönelik silahlı ve aletli saldırılarda artış vardır. Eylül 2008’den sonraki on sekiz ay içinde yedi polis memuruna ateşli silahla saldırıldığı, bunların ikisinin öldüğü, beşinin ağır yaralandığı bilinmektedir. 1999-2009 yılları arasında fiziksel ve sözel saldırı ve tehditler de yüzde 32 oranında artmıştır. Yeni Zelanda’da 2005 ve 2008’de yapılan araştırmaların sonuçlarına göre, son bir yıl içinde polislerin yüzde 47’si ateşli olmayan bir silahla, yüzde 7’si ise ateşli bir silahla en az bir kere tehdit edilmiştir. Diğer yandan, tehdide uğrayanların yüzde 36’sı bu tehdidi resmi olarak bildirmemiştir. Son bir yıl içinde en az bir defa saldırıya uğrayanların oranı yüzde 43, üç veya daha fazla saldırıya uğrayanların oranı yüzde 13’tür (NZPA, 2010: 1-3).

G. Afrika’da polislerin güvenliğine ilişkin kaygılar diğer ülkelerden farklı değildir. Ülkenin giderek bir şiddet ve cinayet toplumu haline geldiği, bu şiddet ortamından da en çok polisin etkilendiği belirtilmektedir (SAPU, 2010: 8-10).

Polise Yönelik İşyeri Şiddetinin Nedenleri

Polis memurlarına yönelik vatandaşlar tarafından gerçekleştiren işyeri şiddetini açıklayan çalışmalarda iki yaklaşım öne çıkmaktadır. Bunlardan biri, işyeri şiddetini toplumsal ya da yapısal faktörlere dayanarak açıklayan *makro yaklaşım*; diğeri ise bireysel ya da durumsal özellikleri öne çıkaran *mikro yaklaşım*dır (Willits, 2006: 4).

Makro Nedenler

Polise yönelik şiddet eylemlerinin nedenlerini toplumsal ya da yapısal faktörler, koşullar ve ilişkiler bağlamında açıklayan makro yaklaşım üç farklı açıdan konuyu inceler. Bunlardan birincisi, “sosyal düzensizlik”; ikincisi, “çatışma”; üçüncüsü, “örgütsel özellikler”dir.

Sosyal düzensizlik yaklaşımına göre, toplumun genelinde şiddeti doğuran ve arttıran nedenler ile polis memurlarına yönelik şiddetin nedenleri aynıdır. Ekonomik yoksunluk, parçalanmış aile, ikamet istikrarsızlığı, nüfus farklılıkları gibi değişkenler, sosyal düzensizliğin temel göstergeleridir. Yapısal zayıflıklar toplumsal bütünlüğü ve kontrolü azaltmaktadır. Sosyal düzensizlik çerçevesinde yapısal zayıflıklar ve daha düşük bütünlük içeren toplumlar yüksek suç oranına sahiptir (Willits, 2006: 5).

ABD’de bazı araştırmaların bulgularına göre, gelir düzeyi düşük, yoksulluk ve işsizliğin yüksek olduğu eyaletlerde polisin öldürülme riski artmaktadır. Buna göre, kötü ekonomik koşullar ile polis cinayetleri arasında bir ilişki söz ko-

nusudur. Ekonomik güçlükler toplumda şiddetin, saldırganlığın ve düşmanlığın yayılmasına yol açan umutsuzluklar ve hüsrانlar yaratır; kurumsal ve kurumsal olmayan toplumsal denetim mekanizmalarını zayıflatır ve suç için teşvik edici koşullar ortaya çıkarır (Kaminski, 2008: 369-371).

Sosyal düzensizlik yaklaşımı toplumdaki eşitsizliğe tam olarak odaklanmadığından, sosyal ve siyasi güç yapılarındaki eşitsizliği esas alan “*çatışma yaklaşımı*” öne çıkmaktadır. Buna göre polise yöneltilen şiddet, eşitsizlik içeren toplumsal yapılara, düzenlemelere ve mekanizmalara karşı gösterilen ilk basit tepkidir. ABD’de yapılan bir araştırmada, toplumdaki gelir ve politik güç eşitsizliğinin polislere yönelik saldırılarda etkili olduğu bulunmuştur. Eşitsizlik değişkenleri analizden çıkarıldığında, sosyal düzensizlik tek başına saldırıları açıklamada yetersiz kalmaktadır (Willits, 2006: 5-6; Jacobs ve Carmichael, 2002: 1223-1251).

Özellikle eşitsizlikten etkilenen azınlıkların varlığı ile polise yönelik şiddet arasında doğrusal bir ilişki söz edilmektedir. Yoksulluğun ve gelir eşitsizliğinin etkisi bazı araştırmalarda doğrulanmamasına rağmen, özellikle yüksek düzeyde ırksal gelir eşitsizliğinin şiddeti güçlendirdiğine dair bulgulara rastlanmaktadır. Diğer yandan refah devleti yardımları ile polis cinayetleri arasında da ters bir ilişki bulunmuştur (Fridell vd., 2009: 542-552).

Örgütsel özellikler yaklaşımı ise, polis teşkilatını merkeze almaktadır. Yaklaşım polisin kamu güvenliğini ve düzenini sağlama, suçun önlenmesi ve kontrol altına alınmasında yerine getirdiği işlevlerin etkisini öne çıkarmaktadır. Polise yönelik şiddet eylemlerinin kaynağı yalnızca toplumsal ve durumsal etmenlerde aranmamalı; aynı zamanda polis teşkilatının yapısı, işleyişi, değerleri, personeli ve aldığı önlemler gibi özelliklere de bakılmalıdır (Willits, 2006: 6-7).

Vatandaşların polise yönelttikleri şiddet ile polisin vatandaşlara karşı güç kullanımı arasındaki ilişki önemlidir. Bazı durumlarda polisin güç kullanımı kaçınılmaz ve yasaldır; bazı durumlarda ise, “keyfi” ve “adaletsiz” olarak tanımlanabilmektedir. Güç kullanımının ciddi sonuçlarına rağmen, bunun polis ve vatandaş arasındaki çatışmalara etkisi üzerine çok az araştırma bulunmaktadır (Kavanagh, 1997: 1). Polis örgütünün faaliyetlerinde “agresif”, bir başka deyişle şiddet düzeyi yüksek bir strateji izlemesinin veya toplumla ilişkilerin zayıf olmasının vatandaşın şiddet girişimlerini cesaretlendirdiğine yönelik tespitler vardır. Böylesi örgütsel yapılar, polisin adil olmadığına yönelik inançları pekiştirmektedir (Fridell vd., 2009: 544). Polisin toplum nezdinde saygınlığının düşüklüğü, yasal ve meşru görevlerini yerine getirmede yetersiz algılanması ve toplumun duyduğu öfke şiddetin nedenlerindedir (Uildriks, 2004: 394; Carpenter, 2010: 3-4).

Diğer yandan örgütün oluşturduğu çalışma koşulları, organizasyon ve görev paylaşımı, personel sayısı ile sunduğu teknik olanaklar saldırılar üzerinde etki-

lidir. Örneğin tek başına görev yapan polisler daha fazla saldırıya uğramaktadır. Ayrıca, örgütün vatandaş şiddetine karşı ve vatandaşla iletişim becerilerinin geliştirilmesi için personeline verdiği özel eğitim programlarının yeterliliği de belirleyicidir (Fridell vd., 2009: 544).

Yukarıdaki yaklaşımların her biri, tek başına polisin maruz kaldığı şiddeti açıklamada yetersizdir. Sosyal düzensizlik ve çatışma yaklaşımları emniyet örgütünün yapısını ve polisin uygulamadaki işlevini göz önünde bulundurmamaktadır. Polisi merkeze alan örgütsel özellikler ise toplumsal koşulları ve eşitsizliği ihmal etmektedir. Bu nedenle, polisin maruz kaldığı şiddet eylemlerini açıklamada bu farklı yaklaşımların birbirini tamamlayan nitelikte olduğu kabul edilmelidir (Willits, 2006: 14).

Mikro Nedenler

Şiddeti açıklamada bireysel ya da durumsal özellikleri içeren *mikro yaklaşım*, saldırganın ve mağdurun psikolojik, biyolojik, fiziksel, geçmiş deneyimleri ile şiddet olasılığının yüksek olduğu durumsal çok sayıda özelliği inceler.

Polis memurlarının fiziksel, etnik, psikolojik, davranışsal, kıdem, cinsiyet ve eğitim gibi kişisel özelliklerinin işyeri şiddetine etkisi araştırılan konulardan biridir (Kaminski ve Sorensen, 1995: 30). Örneğin öldürülen polislerin davranışsal bakımdan görevlerini yapma tarzlarında ortak özelliklerinden söz edilmektedir. Buna göre, ABD’de (i) herkesle iyi geçinmeye eğilimli, hizmet verme merkezli, (ii) diğer polis memurlarına göre daha az güç uygulama eğilimli, (iii) çalışkan, gayretli, (iv) güç kullanmak için son ana kadar bekleyen, (v) kural ve prosedürlere uymayan, (vi) destek için beklemeyen polis memurlarının daha çok öldürülme riski taşıdıkları söylenmektedir (Stevens, 2009: 166-168).

Toplumdaki şiddeti mağdur bakımından açıklamak için “yaşam biçimi kaynaklı”, “tekrar eden eylemler” “yapısal seçim” yaklaşımları geliştirilmiştir. Ancak bu yaklaşımlar, polise yönelen işyeri şiddetini açıklamada yetersiz görünmektedir. Çünkü polis teknik donanımı, görevi, yetki ve sorumlulukları, toplum ve vatandaşla kurduğu ilişkinin biçim ve nedenleri gibi çok sayıda özgün unsur nedeniyle toplumdaki diğer bireylerden ayrılmaktadır. Gerçekten de, ABD’deki araştırmalar polisin uğradığı çoğu saldırının araçsal nitelikli ve amacı belirli, ancak önceden planlanmamış olduğunu göstermektedir. Öte yandan toplumdaki çoğu şiddet saldırısı araçsal nitelikte, amacı belirli ve önceden planlanmıştır (Lanterman, 2007: 41-43).

Araştırmalar polise saldıranların suç geçmişlerinin ve deneyimlerinin bulunduğunu; birçok kere gözaltına alınmış, tutuklanmış, silah, uyuşturucu ve şiddet suçlarından hüküm giydiklerini göstermektedir. Saldırganı teşvik edici unsurlar “*araçsal*” veya “*ifadesel*” olabilmektedir. Şiddet kişinin amacına ulaşmasında bir araçtır. Kişi işlediği veya işlemekte olduğu bir suçtan sonra kaçmak, kurtulmak ya da amacına ulaşmasını engellediği için polise saldırır. Saldırgan açısın-

dan, polisin yakalama ve gözaltına alma görevini yerine getirmesi, özgürlüğünün kaybıdır (Lanterman, 2007: 38-39). Trafik kontrolleri, kavga/çatışmaya müdahale, takip, baskın, gözaltına alma, polis biriminde tutma ve sorgulama gibi durumlarda saldırganlar araçsal davranışlar sergileyebilir (Uildriks, 2004: 381-384).

İfadesel şiddet davranışı ise, bir düşüncenin veya duygunun dışa vurumu olarak ortaya çıkmaktadır. Polis toplumdaki egemen ilişkileri simgelemekte ve korumaktadır. Bu egemen ilişkilerden dışlandığını düşünen bireyler tepkilerini polise yönelir. Bu anlamda ekonomik ve sosyal olarak dışlanmış, toplumdaki eşitsizliklerden en çok etkilenen gruplar buldukları durumun bir ifadesi olarak, polise daha fazla şiddet uygular (Lanterman, 2007: 38-39).

Şiddet olasılığının yüksek olduğu durumsal özelliklere bakıldığında, polisler terörist saldırıların öncelikli hedefidir. Spor karşılaşmalarında, politik gösteri ve toplantılarda, protesto eylemlerinde polis memurları topluluğun ilk hedefi ve tepki gösterdiği unsur olmaktadır. Bazı durumlarda ise, şiddet eylemlerinden “keyif alan” grupların düzenli saldırılarına maruz kalmaktadır (EUROCCOP, 2003: 5). Ayrıca, toplumdaki çeşitli kaynaklardan beslenen devlet karşıtı küçük grupların saldırıları da görülmektedir (Uildriks, 2004: 394).

Polise Yönelik İşyeri Şiddetinin Etkileri

Polis memurlarına yönelik şiddetin birey, örgüt ve toplum üzerindeki etkileri önemlidir. Şiddet polislerin yaralanması, sakat kalması, ölmesi veya stres, travma gibi fiziksel ve ruhsal sağlıklarını tehdit eden yaşamsal sonuçlar doğurur (Rabe-Hemp, 2007: 412). Bunlar yanında yaşam kalitesinin gerilemesi ve iyilik halinin bozulması gibi sorunlara da neden olur (Santos vd., 2009: 139).

Saldırının ardından mağdurun yaşadığı önemli sorunlardan biri travma sonrası stres bozukluğudur (TSSB). İsveç’te polisler üzerinde travmaya yol açan olaylar hakkında yapılan bir araştırmada, polislerin yüzde 22,7’si bir silahla veya aletle gerçekleşen tehdide bağlı olarak travma geçirmiştir. Bu tehditlerde ateşli silah, bıçak, balta, jilet, kırık cam, sopa, demir çubuk, taş veya patlayıcı madde gibi çeşitli aletler kullanılmıştır. Aynı araştırma, polislerin yüzde 9,9’unun uğradıkları sözlü tehdit sonrasında da travma yaşadıklarını ortaya koymaktadır (Karlsson ve Christianson, 2003: 422, 424).

Stresin, özellikle de TSSB’nin etkileri ve bulguları fiziksel, bilişsel, davranışsal ve duygusal olmaktadır. Şaşkınlık, dikkat toplama güçlüğü ve uzaklaştırılmayan düşünceler bilişsel sonuçlardır. Fiziksel bulgular yorgunluk, baş ağrısı, uyku ve yeme düzeninde değişimlerdir. Çekinme, dışa vurma ve madde kullanımını davranışsal belirtiler olarak sınıflandırılmaktadır. TSSB’nin duygusal görünüşleri ise kaygı, depresyon, tükenmişlik, kızgınlık, çaresizlik ve suçluluktur. Çoğu durumda bu belirtilerin bileşimi bir arada görülür. Birey, zaman içerisinde

sıklıkla birden fazla travma ile karşılaşırken bunların etkileri birleşir ve durumu daha da kötüleşir (Cross ve Ashley, 2004: 24-32).

İşyeri şiddeti ölüm, sakatlanma veya ciddi bir biçimde yaralanma korkusuna yol açabilmektedir. İçinde bulunulan koşular üzerinde kontrol becerisinin azalması, bireysel güven ve otoritenin zayıflaması, çalışma isteğinin ve moral gücün gerilemesi ve kaybedilmesine, kariyer gelişiminin durmasına neden olur (Brown, 1994: 3).

Şiddet ve buna bağlı olarak yaşanan TSSB'nin örgüte yansması personel eksikliği, personelin beklenen görevleri yapamaması, işe karşı ilgisizlik, intihar ve madde bağımlılığında artışlar şeklinde olabilmektedir. Aynı zamanda, çalışanların stres düzeylerini kontrol altına alamaması yüksek tansiyon, taşikardi ve sindirim sistemi gibi fiziksel sorunlara neden olabilir. İşe bağlılıkta ve ilgide azalma, devamsızlık, işe geç kalma, görevleri erteleme, uyku hapi, alkol, ağrı kesici, kafein ve sigara gibi kimyasal maddelerin kullanımında da artış görülür (Cross ve Ashley, 2004: 26).

Polise yönelik saldırıların varlığı ve yoğunluğu mesleğe giriş ve örgütün personel alım sürecini de olumsuz etkileyebilmektedir. Artan şiddet ve çalışma ortamındaki güvensizlik mesleğin çekiciliğini azaltarak iş başvurularındaki nitelikli işgücünün oranını geriletmekte, örgütün gereksinim duyduğu nitelikte personelin işe alınmasını sınırlandırmaktadır (Brown, 1994: 3).

Şiddet, polisin iş dışı yaşamını, aile üyeleri ve ilişkilerini de etkilemektedir. Polisin kendisini ve ailesini güvende hissetmemesi, aile yaşamında sınırlamalara gitmesi bu olumsuz etkilerden sadece biridir. Aynı zamanda, saldırıların yarattığı psikolojik rahatsızlıkların ve stres bozukluklarının da iş dışı yaşamı etkilemesi kaçınılmazdır. Gerçekten de İzlanda'da yapılan araştırmanın bulgularına göre polis memurlarının yüzde 15'i, aile üyelerinden en az birinin tehdit edildiğini ifade etmiştir (Bragason, 2005: 9).

İşyeri şiddeti toplum-polis, birey-polis ilişkilerini zayıflatacak süreçleri hızlandırır ve güçlendirir. Ayrıca toplumun gözünde polisin görevini yerine getirme kapasitesi, gücü ve yeterliliği konusunda kuşkuları arttırabilir (Brown, 1994: 3). Gerçekte tek bir ciddi saldırı dahi tüm polis örgütünü ve personelini etkileyebilmektedir. Bu etki, örgütün hizmeti nasıl sunacağından toplum polis ilişkilerinin nasıl yürütüleceğine kadar geniş bir alana yayılabilir. Ancak, bunun tüm yönlerini ayrıntısıyla ortaya koyan çalışmalar nadirdir (Lanterman, 2007: 1). Saldırı tehlikesinin artması toplum ile polis arasında çatışma alanı oluştururken, bir yandan da polisin iç dayanışmasını güçlendiren yaygın bir güvensizliği besler. Bu güvensizlik ortamı, polisin toplumdaki bireyleri ve grupları kendisine düşman olup olmadıklarına yönelik sınıflandırma yapmasına yol açar. Artan iç dayanışma, polis ile toplum arasındaki mesafeyi arttırır. Bu durum özellikle bir

memurun saldırıya uğraması halinde iyice belirginleşir (Gleizal vd., 2000: 281-282).

Polisin maruz kaldığı saldırılar toplumdaki tüm bireyler için vazgeçilmez olan kamu güvenlik hizmetini de olumsuz etkilemekte, emniyetin kurumsal örgütlenmesi içinde de birçok soruna yol açabilmektedir. Bu çerçevede polise yönelik bir saldırının gerçekte tüm topluma karşı yapıldığı, aynı zamanda polis memurunun onuruna ve hukuk devletine zarar verdiği açıktır (EUROCCOP, 2003: 5-7).

Bu olumsuz etkilerin bireysel, kurumsal ve toplumsal düzeyde ekonomik kayıplara neden olması ise kaçılmazdır. Şiddet sonrası ortaya çıkan sağlık sorunlarının çözümü, ciddi ekonomik maliyetler doğurmaktadır. Bireyler ve kamu tarafından yapılan sağlık, hastane ve rehabilitasyon harcamaları yanında, iş günü ve gelir kayıpları ortaya çıkar. Saldırı sonucunda sakat kalan veya ölen polis memurlarının bakmakla yükümlü oldukları kimselerin yaşamlarını sürdürebilmesi için yapılan zorunlu sosyal harcamalar artar (Shepherd ve Farrington, 1993: 90). Aynı zamanda adli kovuşturma ve yargılamaya ilişkin görevler ve harcamalar iş yükünü arttırmaktadır.

Uygulama

Araştırmanın amacı polis memurlarına karşı vatandaşlar tarafından gerçekleştirilen işyeri şiddetinin yaygınlığını, biçimlerini, nedenlerini ve etkilerini belirlemektir. Bu amaçla, veri toplamada anket ve derinlemesine görüşme yöntemleri bir arada kullanılmıştır.

Araştırmanın evrenini Muğla il ve ilçe emniyet müdürlüklerine bağlı birimlerde görev yapan polis memurları oluşturmaktadır. İl Emniyet Müdürlüğünden alınan resmi izinle 1 Mart-15 Aralık 2009 tarihleri arasında merkez ilçe yanında diğer altı ilçe emniyet müdürlüğüne (Muğla-Merkez ilçe, Bodrum, Marmaris, Fethiye, Ortaca, Dalaman ve Köyceğiz) bağlı birimlerde çalışan polis memurlarına anket uygulanmıştır. Terörle mücadele, trafik, çevik kuvvet, asayiş şube ve polis merkezlerinde görev yapan polislere kimliklerinin gizli kalacağı güvencesi ve gönüllü katılım ilkesine uygun olarak toplam 650 anket dağıtılmıştır. Toplam 544 (yüzde 83,7) anket formu yanıtlanarak geri dönmüştür.

Nitel örnekleme yöntemi olarak, katılımcıların önceden bilinen bir olasılıkla, tesadüfi olarak seçildiği “basit tesadüfi örnekleme” yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, çalışma evrenindeki isteyen herkesin (N) örnekleme (n) dâhil edilmesini sağlamıştır. Nitel araştırmada ise, araştırma evreninden “amaçlı örnekleme yöntemi” ile bireysel, kurumsal ve mesleki örgütler bazında dört mağdur, üç amir ve bir meslek örgütü temsilci ile yüz yüze derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

Araştırmada kullanılan *anket*¹ Uluslararası Çalışma Örgütü ile Dünya Sağlık Örgütü'nün işyeri şiddeti araştırma raporları ve ilgili literatür esas alınarak geliştirilmiştir. Anket beş bölümden ve 48 sorudan oluşmaktadır. Bu soruların 16'sı sosyo-demografik özelliklere, 11'i fiziksel şiddete, 9'u sözel şiddet ve tehdide 4'ü cinsel tacize ve 8'i işyeri şiddetine tanıklık ve şiddetin etkilerine ilişkindir.

Örneğin fiziksel şiddete ilişkin bölümde “*göreviniz nedeniyle veya işinizi yaparken vatandaşın fiziksel şiddetine maruz kaldınız mı?*” sorusuna “evet, kaldım” yanıtını verenlere maruz kaldıkları en son olayda “*size fiziksel şiddet uygulayan kişi ya da kişiler kimdi?*”, “*olay nerede gerçekleşti?*”, “*olay ne zaman gerçekleşti?*” soruları sorulmuştur. Devamında ise, şiddet olayını “*tarif eden unsurlar*”, “*olay sonucunda yaralanıp yaralanmadığı*”, “*olaydan sonra ne yaptığı*”, “*olayın nedeni*” gibi sorular sorulmuştur. Sözel şiddet ve tehdit ile cinsel tacize ilişkin bölümlerdeki sorular da fiziksel şiddet sorularına paralel olarak benzer biçimde düzenlenmiştir.

Görüşmeler ise, araştırmanın temel sorularına yanıt alabilmek ve işyerinde şiddete maruz kalmış çalışanların, yöneticilerin ve mesleki örgüt temsilcilerinin yaşanan şiddet olaylarını kendi perspektiflerinden anlatması ve tarafların gelecek öngörülerini ve eğilimlerini yansıtmak üzere yapılmıştır.

Anket verileri SPSS istatistik paket programı (*Statistical Package for Social Sciences Version 16.0 for Windows*) yardımıyla analiz edilmiştir. Anket uygulamasında katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim ve kıdemlerine göre fiziksel ve sözel şiddete ve cinsel tacize maruz kalma ve/veya tanıklık etme durumlarını; iş güvenliği açısından şiddet riski algılarını, işyeri şiddetinin kişisel sağlıkları, işleri, aile ve sosyal yaşamları üzerindeki etkilerini belirlemek hedeflenmiştir. Mağdurların sosyo-demografik özelliklerinin belirlenmesinde tanımlayıcı istatistikler kullanılmış, işyeri şiddetinin yaygınlığı ve şiddet olayları incelenirken frekans dağılımları alınmıştır.

Görüşmeler ayrıntılı metinler üzerinden sık tekrarlanan kelimeler, şiddet içeren duygu ve ifadeler aracılığı ile en çok yaşanan şiddet biçimleri, saldırgan ve mağdurların profili, mağdur ve tanıkların gözünden şiddetin nedenleri, yaşadıkları şiddetin fiziksel ve zihinsel sağlıklarına, işteki verimliliklerine, işyerlerine ve toplumsal yaşamdaki konumlarına etkileri analiz edilmiştir.

Bulgular

Katılımcıların Sosyo-demografik Özellikleri

Ankete katılan 544 polis memurunun çoğunluğu erkeklerden oluşmaktadır. Tablo 1'de görüldüğü gibi, erkek katılımcıların oranı yüzde 89,5; kadınların ise

¹ Bu anket 107K533 Nolu TÜBİTAK projesi kapsamında geliştirilip, kullanılmıştır.

yüzde 10,5'dir. Bu oran çalışma evreninin örnekleme yansımasıdır. Zira kamu güvenlik hizmetlerinde erkek istihdamının yoğunluğu bilinmektedir.

Katılımcıların yarısından fazlası 21-30 yaş aralığında iken (yüzde 29,0), bu yaş grubunu sırasıyla 31-40 yaş aralığında (yüzde 52,7) ve 41 yaş üstünde (yüzde 16,9) bulunanlar izlemiştir. Yaş sorusuna yanıt verenlerin ortalama yaşı 34,5'dir. Medeni durumlarına bakıldığında katılımcıların yüzde 73,2'si evli, yüzde 24,4'ü ise bekârdır.

Polis memurlarının eğitim düzeylerine göre dağılımı, yüzde 26,3 lise, yüzde 40,4 ön lisans, yüzde 28,7 lisans ve yüzde 2,6 lisansüstü şeklindedir.

Tablo 1. Katılımcıların Sosyo-demografik Özellikleri

<i>Değişken</i>	<i>n 544 (%)</i>	<i>Değişken</i>	<i>n 544 (%)</i>
Cinsiyet		Medeni Durum	
Kadın	57 (10,5)	Evli	398 (73,2)
Erkek	487 (89,5)	Bekar	133 (24,4)
Yaş		Diğer	4 (0,7)
21-30	158 (29,0)	Yanıt yok	9 (1,7)
31-40	287 (52,7)	Kıdem	
41 ve üzeri	92 (16,9)	1-10 yıl	196 (36,0)
Yanıt yok	7 (1,2)	11-20 yıl	272 (51,1)
Eğitim		21 ve üzeri	53 (8,6)
Lise	143 (26,3)	Yanıt yok	23 (4,3)
Ön Lisans	220 (40,4)	Yaş ortalaması	34,5 yıl
Lisans	156 (28,7)	Kıdem ortalaması	11,5 yıl
Yüksek Lisans	14 (2,6)		
Yanıt yok	11 (2)		

Katılımcıların yarısından fazlasının 11-20 yıllık görev süresi bulunmaktadır. Bunların yüzde 36'sı 1-10 yıl arasında kıdemi olan genç polis memurlarıdır. 21 yıl ve üstü kıdemi olan polis memurlarının oranı ise yüzde 8,6'dır. Görev süresine ilişkin soruya yanıt verenlerin ortalama süresi 11,5 yıldır.

İşyeri Şiddetinin Yaygınlığı

Polis memurlarının fiziksel ve sözel şiddete, tehdide ve cinsel tacize maruz kalma durumları Tablo 2 ve 3'te özetlenmektedir. Buna göre, araştırmaya katılanların 228'i (yüzde 41,9) görevleri nedeniyle veya işlerini yaparken vatandaşın *fiziksel şiddetine* maruz kaldıklarını söylemiştir. Fiziksel şiddet olaylarının yüzde 29,5'i (67 saldırı) son bir yıl içinde gerçekleşmiştir. Erkeklerin vatandaşın fiziksel şiddetine maruz kalma oranı, kadınlara göre belirgin olarak yüksektir. Erkeklerin yüzde 45,7'si fiziksel şiddete uğrarken, bu oran kadınlar için

yüzde 8,7'dir. Vatandaşın fiziksel şiddetine uğradığını söyleyenlerin oranı yaş ve kıdeme bağlı olarak artmaktadır. Gerçekten de 21-30 yaş aralığındaki polislerde fiziksel şiddete uğrama oranı yüzde 21,5'ken bu oran 31-40 yaş aralığındaki polislerde yüzde 51,5'e, 41 ve üzeri yaştaki polislerde 48,9'a çıkmaktadır. Kıdem süresine göre fiziksel şiddete maruz kalma oranları da yaşa benzer bir eğilim göstermektedir.

Tablo 2. İşyeri Şiddetine Maruz Kalan Polis Memurları

	Fiziksel Şiddet		Sözel Şiddet ve Tehdit		Cinsel Taciz	
	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%
Mağduriyet						
Maruz kaldım	228	41,9	346	63,6	29	5,3
Maruz kalmadım	299	54,9	162	29,7	444	81,6
Yanıt yok	17	3,1	36	6,6	71	13,0
Toplam	544	100	544	100	544	100

Tablo 3. Çeşitli Özelliklerine Göre Polis Memurlarının İşyeri Şiddetine Maruz Kalma Oranları

	Fiziksel Şiddet		Sözel Şiddet ve Tehdit		Cinsel Taciz	
	Kişi (%)	Kişi (%)	Kişi (%)	Kişi (%)	Kişi (%)	Kişi (%)
Cinsiyet (n)						
Erkek (487)	223 (45,7)	326 (66,9)	28 (5,7)			
Kadın (57)	5 (8,7)	20 (35,1)	1 (1,7)			
Yaş (n)						
21-30 (158)	34 (21,5)	86 (54,4)	7 (4,4)			
31-40 (287)	148 (51,5)	202 (70,3)	14 (4,8)			
41 ve üzeri (92)	45 (48,9)	57 (61,9)	8 (8,6)			
Yanıt yok (7)	1 (14,2)	1 (14,2)	0 (0,0)			
Kıdem (n)						
1-10 yıl (196)	56 (28,6)	117 (59,6)	8 (4,0)			
11-20 yıl (272)	140 (67,3)	188 (69,1)	14 (5,1)			
21 ve üzeri (53)	28 (52,8)	32 (60,3)	6 (11,3)			
Yanıt yok (23)	4 (17,4)	9 (39,1)	1 (4,3)			

Sözel şiddet ve tehdide uğrama oranları fiziksel şiddette göre daha yüksektir. Ankete katılanların 346'sı (yüzde 63,6) görevleri nedeniyle veya işlerini yaparken vatandaşın sözel şiddet ve tehdidine uğradığını belirtmiştir. Bunların yüzde 43,1'i son bir yıl içinde gerçekleşmiştir.

Cinsiyete göre oranlara bakıldığında erkeklerin kadınlara göre daha fazla sözel şiddet ve tehdide maruz kaldıkları açıktır. Erkeklerin yüzde 66,9'u, kadınların yüzde 35,1'i vatandaşın sözel şiddet ve tehdidine uğradığını belirtmiştir. Yaş ve kıdem yılı arttıkça sözel şiddete ve tehdide uğrama oranı artmaktadır. Özellikle orta yaş (31-40) ve ortalama kıdem süresi (11-20 yıl) içerisinde yer alan gruplarda sözel şiddet ve tehdide uğrama oranı yüzde 70'e ulaşmaktadır.

Görevleri nedeniyle veya işlerini yaparken vatandaşın *cinsel tacizine* uğrama oranı fiziksel ve sözel şiddet ile tehdide uğrama oranlarına göre oldukça düşüktür. Ankete katılan 544 polisten sadece 29'u (yüzde 5,3) vatandaşın cinsel tacizine maruz kaldığını belirtmiştir. Burada dikkat çekici olan erkeklerin oransal olarak kadınlardan daha fazla cinsel tacize uğramasıdır. Ankete katılan 57 kadından sadece biri vatandaşın cinsel tacizine uğradığını belirtirken, 487 erkek katılımcının ise, 28'i (yüzde 5,7) cinsel tacize uğramıştır.

Cinsiyet açısından bakıldığında erkeklerin kadınlara göre şiddet türlerinin tümüne maruz kalma oranlarının daha fazla olduğu görülmektedir. Derinlemesine yapılan görüşmelerde bu durumun "*kadın polis memurlarının şiddet ve risk düzeyi düşük işlerde, zamanlarda ve yerlerde*" görevlendirme eğiliminden kaynaklandığı anlaşılmıştır.

Derinlemesine görüşmelerde polisler görevleri nedeniyle her türlü şiddet olayının doğrudan merkezinde yer aldıklarını, toplumsal ve bireysel şiddet eylemlerini önlemeye çalışırken sıklıkla vatandaşın şiddetine maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Ancak vatandaşın şiddetine uğrama bakımından polisler arasında görevlerine göre önemli ayrımlar olduğu da söylenmektedir.

"Polisin yaşadığı şiddetin sıklığı birime göre değişmektedir. Karakol, çevik kuvvet, asayiş, narkotik, kaçakçılık ve terörle mücadele gibi birimlerde vatandaşla doğrudan ilişki içinde olan polisler için şiddet, her gün karşılaşması mümkün olaylardır. Aksine büro ve ofis hizmetlerinde ise, ender yaşanan bir sorundur." (Amir)

Cinsel taciz bakımından üzerinde durulması gereken erkeklerin, kadınlara göre daha fazla cinsel tacize uğradıklarını belirtmeleridir. Polis memurlarının şikâyetçi olduğu cinsel taciz özellikle fuhuşun, uluslararası turizmin yoğunluğu ve alkol, madde kullanımı ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır.

"Kavga vb. olayları önleme görevimizi yerine getirirken sözel şiddet başta olmak üzere, fiziksel şiddete maruz kalıyoruz. Özellikle sahil kesiminde görev yapan genç arkadaşlarımız arasında cinsel taciz olayları merkezde çalışanlara göre daha fazladır." (Mağdur)

"Bir arkadaşımın Marmaris'te devriye geziyorduk, sahilde iki turist kız karşıdan geliyordu, alkollü oldukları belli idi. Biri koşarak üstüme atladı ve öpmeye başladı. O anda müdahale ettim. Ama insanların nasıl davranacağını önceden kestirebilmek zor. Bu tür olayları önlemek için yerinde ve anlık müdahaleler gerekiyor. Bu da zaman içinde mesleki deneyimlerimizle ilgili olsa gerek." (Mağdur)

Şiddet ve Tehdit Davranışının Türleri

Fiziksel şiddete uğradıklarını söyleyen katılımcılar *en son uğradıkları* şiddetin türüne ilişkin toplam 356 yanıt vermiştir. Bu sorulara verilen yanıtlara bakıldığında fiziksel şiddet olaylarında en çok "dayak, yumruk, tokat, tekme, ısırma, kafa atma gibi" (yüzde 32,2) vatandaşın vücudunu veya organlarını kullandığı saldırılar öne çıkmaktadır. İkinci sırada yüzde 22,2 oranıyla "bıçak, taş, sopa,

tornavida gibi bir aletle” gerçekleşen saldırılar bulunmaktadır. Ateşli bir silahla saldırı oranı ise yüzde 10’dur.

En son uğranılan sözel şiddet ve tehdidin türüne ilişkin sorulara soruya ise toplam 1774 yanıt verilmiştir. Buna göre en belirgin sözel şiddet ve tehdit türleri “*bağırarak konuşma*” (yüzde 11,9), “*küfür ve hakaret*” (yüzde 11,5), “*saldırgan ve tehditkar bir duruş şekli takınma*” (yüzde 10,5), “*imalı konuşma ve bakışlar*” (yüzde 9,3) ve “*açıkça tehdit*” (yüzde 9,1) olarak sıralanmıştır. Bunları “*kaba el kol hareketleri*” (yüzde 7,4), “*meydan okuma, kavgaya çağırma*” (yüzde 6,9), “*gereksiz yere amirlere şikâyet*” (yüzde 6,7) ve “*politikacılara şikâyet*” (yüzde 6,3) izlemektedir.

Mağdurların en son uğradıkları şiddet davranışına ilişkin sorulara verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 4’te gösterilmektedir.

Tablo 4. Maruz Kalınan Şiddet Davranışı

Değişken	Davranış (%)
Fiziksel Şiddet Davranışı (n=356)	
Ateşli bir silahla saldırı	35 (10,0)
Bir aletle saldırı (bıçak, taş, sopa, tornavida vb.)	79 (22,2)
Dayak, yumruk, tokat, tekme, ısırma, kafa atma vb.	115 (32,2)
Sıkıştırma, tırmalama, saç çekme, çimdikleme	53 (14,7)
Tükürme, su fırlatma veya dökme	46 (13,0)
Diğer	28 (7,7)
Sözel Şiddet ve Tehdit Davranışı (n=1774)	
Ateşli silah veya kesici alet göstererek tehdit	53 (3,0)
Saldırgan ve tehditkar bir duruş şekli takınma	187 (10,5)
Telefon veya posta ile çirkin mesajlar	19 (1,1)
Açıkça tehdit	161 (9,1)
Sinsice, düşük bir sesle tehdit	62 (3,5)
Meydan okuma, kavgaya çağırma	123 (6,9)
Küfür, hakaret	204 (11,5)
Bağırarak konuşma	211 (11,9)
İmalı konuşma veya bakışlar	165 (9,3)
İsim takma, alay etme, küçük düşürme	51 (2,9)
Kasıtlı sessizlik	26 (1,5)
İftira	81 (4,6)
Dedikodu	29 (1,6)
Gereksiz yere amirlere şikâyet	118 (6,7)
Politikacılara şikâyet	111 (6,3)
Kaba el kol hareketleri	131 (7,4)
Sahip olunan maddi varlıklara zarar verme	36 (2,0)
Diğer	6 (0,3)

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Şiddetin Gerçekleştiği Yer, Nedenleri ve Saldırgan

Fiziksel şiddete uğradığını belirten katılımcılar en son maruz kaldıkları şiddetin gerçekleştiği yere ilişkin toplam 279 yanıt vermiştir. Fiziksel şiddet en çok “kamuya açık bir alanda (sokak, çarşı vb.)” (yüzde 55,2) gerçekleşmiştir. İkinci sırada ise yüzde 23,6 oranı ile “polis merkezinin içinde/önünde” gelmektedir. Benzer oranlar sözel şiddet ve tehdidin gerçekleştiği yer içinde geçerlidir. Sözel şiddet ve tehdidin gerçekleştiği yere ilişkin toplam 467 yanıt verilmiştir. Bu yerler sırasıyla “kamuya açık bir alanda (sokak, çarşı vb.)” (yüzde 50,1), “polis merkezinin içinde/önünde” (yüzde 30,4), ve “hizmet sunduğum vatandaşın iş yerinde /evinde” (yüzde 14,3) izlemektedir (Tablo 5).

Tablo 5. Polis Memurlarının Maruz Kaldığı Şiddetin Özellikleri

	Fiziksel Şiddet	Sözel Şiddet ve Tehdit
Şiddetin Gerçekleştiği Yer	n=279	n=467
Polis merkezinin içinde/önünde	66 (23,6)	142 (30,4)
Hizmet sunduğum vatandaşın işyerinde /evinde	40 (14,3)	67 (14,3)
Kamuya açık bir alanda (sokak, çarşı vb.)	154 (55,2)	234 (50,1)
Evinde/evimin önünde	4 (1,4)	5 (1,1)
Diğer	15 (5,4)	19 (4,1)
Saldırgan	n=303	n=466
Hizmet sunduğum kişi/kişiler	192 (63,4)	299 (64,2)
Hizmet sunduğum kişilerin yakın/yakınları	70 (23,1)	122 (26,1)
Diğer	41 (13,5)	45 (9,7)
Şiddetin Nedenleri	n=584	n=1004
Kamu görevini engelleme amacı	156 (26,6)	220 (21,9)
Uzun bekleme saatleri	20 (3,4)	42 (4,2)
Kötü haber almak	13 (2,2)	20 (2,0)
Sunulan hizmetten memnuniyetsizlik	19 (3,2)	49 (4,9)
İhmal edildiği düşünmek	14 (2,3)	42 (4,2)
Ödeme yapmaktan kaçınma isteği	27 (4,6)	50 (5,0)
Cezadan kaçınma isteği	80 (13,8)	161 (16,0)
Ayrıcalıklı davranılma talebinin reddedilmesi	51 (8,8)	135 (13,3)
Hırsızlık amacıyla davranma	38 (6,4)	39 (3,9)
Yanlış anlama ve iletişim sorunları	23 (3,9)	37 (3,7)
Madde bağımlılığı ve alkol kullanma	93 (16,0)	127 (12,6)
Akıl hastalığı ve psikolojik sorunlar	38 (6,4)	66 (6,6)
Diğer	11 (1,8)	16 (1,6)

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Ankete katılanlar yaşadıkları en son şiddet olayında saldırganların üçte ikisini, hizmet sundukları vatandaş olarak tanımlamıştır. Fiziksel şiddet olaylarında tanımlanan 303 saldırganın yüzde 63,4’ü polisin “hizmet sunduğum vatandaş”,

yüzde 23,1'i "*hizmet sunulan vatandaşın yakını*"dır. Sözel şiddet ve tehdit olaylarında ise 466 saldırgan tanımlanmış olup, bunların yüzde 64,2'si "*vatandaşın kendisi*", yüzde 26,1'i "*vatandaşın yakını*"dır. Saldırgana ilişkin verilen yanıtlarda "*diğer*" seçeneği fiziksel şiddette yüzde 13,5, sözel şiddet ve tehditte ise yüzde 9,7 olmuştur. Anket formlarına yazılan açıklamalardan ve derinlemesine görüşmelerden çıkarılan sonuçlara göre saldırgana ilişkin verilen "*diğer*" yanıtlarının önemli bir kısmını "*terörist*" olarak nitelendirilen grup ve kişiler oluşturmaktadır (Tablo 5).

Mağdurlara yaşadıkları şiddeti tetikleyen nedenin ne olduğu sorulmuştur. Fiziksel şiddeti tetikleyen nedenler sırasıyla; yüzde 26,6 ile "*kamu görevini engelleme amacı*", yüzde 16,6 "*madde bağımlılığı ve alkol kullanımı*", yüzde 13,8 "*cezadan kaçınma isteği*"dir. Sözel şiddet ve tehdit olaylarında ise; yüzde 21,9 "*kamu görevini engelleme amacı*", yüzde 16,0 "*cezadan kaçınma isteği*", yüzde 13,3 "*ayrıcılık talebinin reddedilmesi*" ve yüzde 12,6 "*alkol ve madde bağımlılığı*" en yaygın tetikleyici nedenler olarak bulunmuştur (Tablo 5).

Görüşmelerde de anket sonuçlarını destekleyen ifadeler belirlenmiştir. Genellikle yalnız çalışanlar, vatandaşla yüz yüze temas halinde görevlerini yerine getirenler şiddete maruz kaldıklarını, daha çok işyeri (emniyet ya da polis merkezlerinin) dışında şiddete uğradıklarını anlatmışlardır.

"Ben hırsız 26 kez yakaladım. En sonuncusunda suçüstü girdiği evde yakaladım. Ama her seferinde iki gün karakolda alıkoyup salıverdiler. Yakalamaktan ben yoruldum. Onlar yorulmadı. Ne oluyor? Adam bana bir şey olmaz nasıl olsa diye, bana efeleniyor, benden güçlü olduğunu düşünüyor çünkü. Üzerime ustura, bıçak, silah ne bulursa geliyor. Beni -polisi yani devleti- hiçe sayıyor. Bu sistem böyle işledikçe biz suçluları yakalayacağız, onlar salıverecekler." (Amir)

Polis memurları şiddete uğrama bakımından tehlikenin en belirgin olduğu görevleri toplantı ve gösterilerde düzenin sağlanması, suçun önlenmesi uygulamaları, suçluların yakalanması olarak belirtmiştir. Diğer yandan, yasa ve kuraları uyulmaması, vatandaşlık bilincinin zayıf olması, insan hakları uygulamaları, ekonomik sorunlar ve işsizlik, alkol ve madde kullanımı, psikolojik sorunlar, güven sorunu, adalet ve yargı sistemindeki aksaklıklar da sayılmıştır.

"Bizlere yönelen saldırıların nedenleri illere, yerleşim yerlerine göre değişir. Bir yerde terör ve sokak gösterileri nedeniyle saldırıya uğrarız. Başka bir yerde ise alkol ve madde kullanan kişiler bu maddelerin etkisiyle saldırırlar. Örneğin geçmişte görev yaptığımız yerde terör ciddi bir tehlikeydi. Bugün görev yaptığımız yerde ise her gece sarhoş kavgası ve saldırılarından yıldık." (Mağdur)

"Havaalanında görevli polisler meslektaşları şakayla karışık sosyete polisi gözüyle bakar. Havaalanı polisler bakımından ilk bakışta rahat bir çalışma yeri gibi gelir. Ancak burada bir grup yolcunun ayrıcalık talepleri ve sözel şiddet ile tehditleri

ile karşılaşyoruz. Amirine şikayet edeceğim, sen benim kim olduğumu biliyor musun gibi..” (Mağdur)

Şiddetin Etkileri

Mağdurlara uğradıkları en son saldırıdan sonra ne yaptıkları sorulmuştur. Alınan yanıtlar Tablo 6’da verilmiştir. Mağdur polis memurlarının en son yaşadıkları fiziksel şiddet olayı sonrasında ilk sırada yüzde 24,5 “amirime/kurumuma bildirdim”, yüzde 15,6 “savcılığa/karakola başvurdum”, yüzde 15,4 “dava açtım”, yüzde 15,1 “hiç olmamış gibi davrandım” yer almaktadır.

Sözel şiddet olayında mağdurun davranışları ise, yüzde 27,7 ile “amirime/kurumuma bildirdim”, yüzde 19,3 ile “hiç olmamış gibi davrandım”, yüzde 15,9 ile “iş arkadaşlarıma anlattım” olmuştur (Tablo 6). Diğer seçeneğinde belirtilen yanıtlardan ve derinlemesine görüşme ifadelerinden bazı durumlarda ve kimi polis memurlarının vatandaşın şiddeti sonrasında vatandaşa şiddet ile karşılık verdikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 6. İşyeri Şiddeti Sonrasında Polis Memurlarının Yaptıkları

En Son Yaşadığı Şiddet Olayından Sonra:	Fiziksel Şiddet n=395 (%)	Sözel Şiddet ve Tehdit n=583 (%)
Hiç olmamış gibi davrandım	60 (15,1)	113 (19,3)
Hiç kimseye söz etmedim	10 (2,5)	14 (2,4)
İş arkadaşlarıma anlattım	47 (11,8)	93 (15,9)
Aileme anlattım	15 (3,7)	22 (3,7)
Amirime/kurumuma bildirdim	97 (24,5)	162 (27,7)
İzin/rapor kullandım	13 (3,2)	2 (0,3)
İşyerindeki görev yerimin değiştirilmesini istedim	8 (2,0)	12 (2,0)
Üye olduğum sendika/meslek örgütüne bildirdim	3 (0,7)	3 (0,5)
Savcılığa/karakola başvurdum	62 (15,6)	74 (12,6)
Dava açtım	61 (15,4)	65 (11,1)
Tazminat aldım	4 (1,0)	0 (0,0)
Diğer	15 (3,7)	23 (3,9)

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Fiziksel Sağlık Üzerindeki Etkileri

Fiziksel şiddet mağduru polis memurlarının en son uğradıkları saldırının sonucunda yüzde 42,8’i yaralanmadığını, 31,3’ü yaralandığını, ancak yaralanmanın tedavi gerektirmediğini, yüzde 17,2’si ayakta tedavi gerektiren düzeyde yaralandığını belirtmiştir. Yatarak tedavi görenlerin oranı ise yüzde 2,2’dir.

Ankete katılanlara çalışma arkadaşlarının hizmet sunduğu vatandaşın fiziksel şiddetine maruz kalıp kalmadığı ve şiddet sonucunda arkadaşlarının durumu da sorulmuştur. Arkadaşlarının en son yaşadıkları fiziksel şiddet sonucunda yaralanmadığını söyleyenlerin oranı yüzde 20,8’de kalırken, “yaralandı, ancak

tedavi gerekmedi” yüzde 24,6, *“yaralandı, ayakta tedavi gerekti”* yüzde 32,3’e yükselmektedir. Fiziksel şiddet sonucunda arkadaşının yatarak tedavi gördüğünü belirtenler ise yüzde 12,2 oranındadır. Arkadaşının sakat kaldığını veya öldüğünü söyleyen polis memurlarının oranı ise sırasıyla yüzde 5,2 ve 4,9’dur. Böylece ankete katılanların neredeyse yüzde 80’ni kendisi yaşamasa da bir iş arkadaşının uğradığı fiziksel şiddet olayında yaralandığına tanıklık etmiştir.

Tablo 7. İşyeri Şiddetinin Polis Memurlarının Fiziksel Sağlıkları Üzerindeki Etkileri

En Son Yaşadığım Fiziksel Şiddet Olayı Sonucunda:	n: 227 (%)	En Son Yaşadığı Fiziksel Şiddet Olayı Sonucunda Arkadaşım	n: 532 (%)
Yaralanmadım	97 (42,8)	Yaralanmadı	111 (20,8)
Yaralandım, ancak tedavi gerekmedi	71 (31,3)	Yaralandı, ancak tedavi gerekmedi	131 (24,6)
Yaralandım, ayakta tedavi gerekti	39 (17,2)	Yaralandı, ayakta tedavi gerekti	172 (32,3)
Yaralandım, bir süre yatarak tedavi gördüm	5 (2,2)	Yaralandı, bir süre yatarak tedavi gördüm	65 (12,2)
Sakatlandım	1 (0,4)	Sakatlandı	28 (5,2)
Belirtilmedi	14 (5,7)	Öldürüldü	25 (4,9)

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir

İş, Ruhsal Sağlık ve Aile Yaşamı Üzerindeki Etkileri

Ankete katılanlara işyeri şiddeti olaylarının işleri, ruhsal durum ile aile yaşantılarını nasıl etkilediğine dair üç ayrı soru sorulmuştur. Bu sorulara alınan yanıtlar Tablo 8’de düzenlenmiş halde sunulmaktadır.

Buna göre polis memurları kendilerinin ve çalışma arkadaşlarının maruz kaldıkları işyeri şiddeti sonucunda *“verimlilik ve performansta azalma”* (yüzde 16,0), *“işe bağlılıkta azalma”* (yüzde 13,2), *“işe gitme isteğinde azalma”* (yüzde 10,5), ve *“iş tatmininde azalma”* (yüzde 9,9) yaşadıklarını belirtmiştir. *“Başka saldırıların yaşanmaması için dikkatli olma”* seçeneğini işaretleyenler yüzde 9,7 düzeyinde gerçekleşirken, *“etkilemedi”* seçeneğine verilen yanıtların oranı yüzde 6,4’dür (Tablo 8).

Şiddetin polis memurlarının sadece işe ilişkin tutumlarını değil, aynı zamanda ruhsal durum ve sağlıklarını da etkilediği görülmektedir. Bulgular, ankete katılanların işyeri şiddeti olaylarından sonra yüzde 15,6 *“öfke ve kızgınlık”* hissettiklerini, yüzde 9’unun *“olayı unutamadığını”*, yüzde 9,6’sının *“endişe ve güvensizlik”* hissettiklerini, yüzde 7,2’sinin *“baş ağrısı”* şikâyetleri olduğunu, yüzde 7,4’ünün ise uyku düzensizlikleri yaşadıklarını göstermektedir.

Tablo 8. İşyeri Şiddetinin Polis Memurlarının Ruhsal Sağlıkları, İşleri ve Aile Yaşamları Üzerindeki Etkileri

İş Üzerine Etkileri		Ruhsal Durum ve Sağlık Üzerine Etkileri	
Verimlilik ve performansta azalma	87 (16,0)	Olayı unutamama	49 (9,0)
İşe bağlılıkta azalma	71 (13,2)	Endişe ve Güvensizlik	52 (9,6)
İşe gitme isteğinde azalma	55 (10,5)	Yalnızlık duygusu	23 (4,2)
İş tatmininde azalması	54 (9,9)	Kendine güvende azalma	22 (4,0)
Tek başına çalışmak istememe	27 (4,9)	Korku ve Kaygı	20 (3,7)
Görev yapılan birimin değiştirme isteği	36 (6,6)	Öfke ve kızgınlık	85 (15,6)
Görev yapılan şehri değiştirme isteği	31 (5,7)	Saldırganlık	19 (3,5)
Saldırı gelebilecek kişi ve koşullardan uzak durma	38 (7,0)	Depresyon	25 (4,6)
Başka saldırıların yaşanmaması için dikkatli olma	53 (9,7)	Suçluluk duygusu	5 (0,9)
Etkilemedi	35 (6,4)	Baygınlık, sık sık fenalaşma	1 (0,2)
Diğer	2 (0,37)	Tansiyon sorunları	13 (2,4)
Aile ve Sosyal Yaşantı Üzerine Etkileri		Baş ağrısı	39 (7,2)
Olayı aile üyelerinden gizleme	59 (10,8)	Mide ağrısı	31 (5,7)
Olayı aile üleriyle paylaşma	34 (6,3)	Uyku düzensizlikleri	40 (7,4)
Aile üyelerine sınırlama getirme ve uyarma	41 (7,5)	Alkol ve sigara kullanımında artış	33 (6,1)
Aile üyelerinin güvenliğini artırmak için ek önlemler alma	14 (2,6)	İntihar düşüncesi veya girişimi	5 (0,9)
Aile ilişkilerinde sorunlar	24 (4,4)	Etkilemedi	54 (9,9)
Etkilemedi	70 (12,8)	Diğer	6 (1,1)
Diğer	5 (0,9)		

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Polis memurlarının aile ve sosyal yaşantıları bakımından işyeri şiddetinin etkileri incelediğinde, ankete katılanların yüzde 10,8'nin "olayı aile üyelerinden gizlediği", yüzde 6,3'ünün "olayı aile üyeleri ile paylaştığı" ve yüzde 7,5'nin "aile üyelerinin yaşantısına sınırlama getirdiği ve uyarıda bulunduğu" görülmektedir.

Tehlike Algısı ve Önlemlere İlişkin Görüşler

Polis memurları mesleklerini vatandaşın şiddetini uğrama bakımından tehlikeli bulmaktadır. 449 katılımcı (yüzde 82,5) işlerini hem fiziksel şiddet, hem de sözel şiddet ve tehdit bakımından tehlikeli olarak tanımlanmıştır. Yüzde 21,3

gibi azımsanmayacak bir grup ise, işlerini cinsel tacize maruz kalma bakımından da tehlikeli bulmaktadır (Tablo 9).

Derinlemesine görüşmelere katılan polis memurları, diğer kamu görevlilerine göre kendilerini koruma becerisi, donanımı ve yetkisi daha fazla olmasına rağmen, işleri gereği her gün şiddetle ve şiddet eğilimi yüksek insanlarla ve gruplarla iç içe bulunmak zorunda olmaları nedeniyle şiddete uğrama risklerinin daha yüksek olduğunu söylemektedir. Polis memurları yaşadıkları şiddet olaylarını işlerinin bir parçası, doğal bir sonucu olarak görme eğilimindedir.

“Şiddet polis için iş güvenliği bakımından kesinlikle bir risktir.” (Mağdur)

“Şiddet bizim işimizin bir parçasıdır.” (Mağdur)

“Polis her zaman toplumun her açıdan şiddet eğilimi en yüksek gruplarıyla iç içe görevini yerine getirmek durumundadır.” (Amir)

Katılımcılara kurum ve yöneticilerinin, çalışanların vatandaşın kaynaklı şiddet sorununa olan yaklaşımları sorulmuştur. Alınan yanıtlara göre, polis memurlarının yüzde 39,3’ü kurum ve yöneticilerinin işyeri şiddetini bir sorun olarak kabul ettiklerini, ancak herhangi bir önlem almadıklarını; yüzde 23,5’i ise, yöneticilerinin maruz kaldıkları şiddet sorunuyla ilgilendiklerini, ne de herhangi bir önlem aldıklarını söylemiştir. Ankete katılanların yalnızca yüzde 23,5’i kurumlarının ve yöneticilerinin bu sorunla ilgilendiğini ve kurumsal düzeyde gerekli önlemlerin alındığını belirtmiştir (Tablo 9).

Tablo 9. Polis Memurlarının Tehlike Algısı ve Kurum/Yöneticilerin Yaklaşımı

Mesleğiniz; Fiziksel şiddet bakımından tehlikeli mi?		Yönetimin İşyeri Şiddetine Yaklaşımı	
Evet	449 (82,5)	Hayır, ilgilenemiyorlar.	128 (23,5)
Hayır	55 (10,1)	Evet, ilgileniyorlar. Ancak önlem almıyorlar.	214 (39,3)
Belirtilmedi	40 (7,4)	Evet, ilgileniyorlar. Önlem alıyorlar.	128 (23,5)
Sözel şiddet ve tehdit bakımından tehlikeli mi?		Belirtilmedi.	74 (13,6)
Evet	449 (82,5)		
Hayır	53 (9,7)		
Belirtilmedi	42 (7,7)		
Cinsel taciz bakımından tehlikeli mi?			
Evet	116 (21,3)		
Hayır	375 (68,9)		
Belirtilmedi	53 (9,7)		

Polis memurlarının kurum ve yöneticilerine ilişkin değerlendirmeleri derinlemesine görüşmelerde de konu edilmiştir. Birçok görüşmede polis memurları “*amirlerinin şiddet ve tehdit karşısında astları bir kenara kendilerini dahi koruyamadıklarını*” belirtmiştir.

“Amirim benim yaşadıklarımı biliyor. Beni anlıyor. Ancak onunda tek başına elinden bir şey gelmez. Şiddet toplumsal bir sorundur.” (Mağdur)

“Memura Mukavemet Kanunu’ndan şiddet uygulayan vatandaştan şikâyetçi oluyorum. Sabaha kadar uyumamışım nöbette. Oradan savcılığa gidiyoruz. Uykusuz uykusuz öğlene kadar da orda bekletiyorlar, sonra da adamı salıveriyorlar sorgusuz sualsiz. Ben uykusuzluğumla yorgunluğumla kalıyorum. Sanki görevimi yerine getirdiğim için beni cezalandırıyorlar.” (Mağdur)

Aynı zamanda, “*insan hakları uygulamalarının*” kendilerini güvensiz hale getirdiğini, “*görevlerini yaparken maruz kaldıkları şiddet ve yaşadıkları güçlükler konusunda hâkim ve savcılarını ikna etmede zorluk çektikleri*” bir başka yaygın sorun olarak dile getirilmiştir.

Derinlemesine yapılan görüşmeler çerçevesinde emekli ya da görev yapan amir ve müdürlerin de konuya ilişkin fikirleri sorulmuştur. Bu görüşmelerde yöneticiler mesleğin içinden geldikleri ve bu nedenle sorunları ve yaşanan şiddet olaylarını yakından bildiklerini ve tanıklık ettiklerini belirtmiştir. Ayrıca, vatandaşın şiddeti ile karşılaşan polisler idari düzeyde destek verildiği, emniyet müdürlükleri bünyesinde bulunan hukuk müşavirleri aracılığıyla davalarının takip edildiğini söylemişlerdir.

“Memurlarımızın yaşadıkları sıkıntıları biliyoruz. Geldiklerinde onları dinliyoruz. Gerekirse yeni uygulamaya başlattığımız kurum içinde psikolojik destek almalarını tavsiye ediyoruz.” (Amir)

Amirler ile yapılan görüşmelerin birinde “*polis memurlarının diğer çalışanlar gibi olağan koşullarda ve işlerde çalışmadıklarını, çok çeşitli insanlarla karşı karşıya geldiklerini bu nedenle de mesleklerinin bir gereği olarak şiddete uğrama riskinin her zaman bulunduğu, bunun da normal karşılanması gerektiği*” yönünde bazı düşüncelerde ifade edilmiştir.

Ankete katılanlar “İşyeri şiddetini önlemek amacıyla yapılması gerekenler nelerdir?”, sorusuna toplam 1476 öneri getirmiştir (Tablo 10). Verilen yanıtlarda yüzde 24,7 oranıyla “*yasalardaki ceza hükümlerinin arttırılması*” önerisi açık ara öne çıkmaktadır. Bunun dışında en çok tekrarlanan öneriler, yüzde 15,2’si “*çalışan sayısının arttırılması*”, yüzde 10,5’i “*özel güvenlik önlemlerinin arttırılması*”, yüzde 10’u “*çalışanlara iletişim ve çatışma çözme yönetimleri konusunda eğitim verilmesi*”, yüzde 72,2’si “*çalışanlara bireysel savunma teknikleri konusunda eğitim verilmesi*” olmuştur.

Tablo 10. Polis Memurlarının İşyeri Şiddetini Önlemeye İlişkin Görüşleri

Önlemlere İlişkin Görüşler	n	%
Özel güvenlik önlemlerinin artırılması	155	10,5
Kamu güvenlik önlemlerinin artırılması	86	5,8
İşyeri girişlerinin daha sıkı kontrol altına alınması	76	5,1
İşyerinin fiziki tasarımının yenilenmesi	83	5,6
Çalışan sayısının artırılması	225	15,2
Yasalardaki ceza hükümlerinin ağırlaştırması	365	24,7
İşyeri ve ev ziyaretlerinin yalnız yapılması	23	1,5
Kamu görevlisi olduğunu gösterir üniforma ve işaret taşınması	37	2,5
Çalışanlara bireysel savunma teknikleri konusunda eğitim verilmesi	107	7,2
Çalışanlara iletişim ve çatışma çözme yöntemleri konusunda eğitim verilmesi	148	10
İşyerinde ödeme ve nakit bulundurma gibi işlerin sınırlandırılması	27	1,8
Hizmet sunulan alanların ve bekleme mekânlarının konforunun geliştirilmesi	106	7,1
Diğer	38	2,5
Toplam	1476	100

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Polis memurları yasaların, yargılamanın ve verilen cezaların yetersizliğini kendilerine yönelmiş şiddetin en önemli nedenlerinden biri olarak görmektedir. Şiddetin önlenmesi için çok çeşitli öneriler getirdikleri görülmüştür. “*Vatandaşın bilinçlendirilmesi ve eğitilmesi*”, “*yeni başlayan memurlara insan ilişkileri ve iletişim konularında eğitimler verilmesi*”, *adalet ve yargılama sisteminin aksayan yönlerinin giderilmesi*” ve özellikle “*işsizliğin azaltılması*” bu önerilerden sadece bir kaçıdır.

SONUÇ

Vatandaşlar tarafından polis memurlarına yöneltilen işyeri şiddeti önemli bir mesleki sağlık ve güvenlik sorunudur (Lanterman, 2007: 1; Bixler, 1976: 1-2; EUROCCOP, 2003: 5-6; Fougère vd., 2009: 24; Mayhew, 2001: 2; Shapps, 2007: 1, 6-7). Amerika, Fransa, İngiltere, İskoçya, İzlanda, Avustralya, Yeni Zelanda, G. Afrika başta olmak üzere pek ülkede yapılan resmi düzeyde ve bilimsel araştırmanın sonuçları polise yönelik şiddeti ortaya koymaktadır. Birçok ülkede polise yönelik şiddet olayları sistematik bir biçimde resmi olarak kayıt altına alınmakta ve kamuoyu ile ayrıntılı olarak paylaşılmaktadır. Türkiye’de kamuoyu ile paylaşılan böyle bir veri tabanı bulunmamaktadır. Alan çalışmaları bakımından da kapsam ve kullanılan modellerin farklılığı tam bir karşılaştırma

yapmayı güçleştirmektedir. Ancak; bu araştırmadan elde edilen bulguların başka ülkelerde yapılmış diğer araştırma sonuçları ile örtüştüğü görülmektedir.

Örneğin, İngiltere’de bir yıl içerisinde polis memurlarının yüzde 14’ünün saldırıya uğradığı belirlenirken, İskoçya’da polislerin yüzde 75’i görevlerinin şiddete maruz kalma bakımından giderek daha tehlikeli hale geldiğini söylemiştir (Mayhew, 2001: 2). Bu araştırmada ise ankete katılanların yüzde 29,5’i son bir yıl içinde fiziksel şiddete uğradıklarını belirtmiştir. Polis memurlarının mesleklerine yönelik şiddet algıları ise, yüzde 82 olarak belirlenmiştir.

Meslek yaşamları süresince katılımcıların yüzde 41,9’u fiziksel şiddete, yüzde 63’6’sı sözel şiddet ve tehdide, yüzde 5,3’ü ise cinsel tacize uğramıştır. Şiddet riski cinsiyet, yaş ve kıdem ile ilişkilidir. Erkekler kadınlara göre daha fazla şiddete maruz kalmaktadır. Bunun bir nedeni, kadınların genellikle şiddet riski düşük yerlerde ve büro işlerinde görev yapmasıdır. Mağduriyet oranı yaş ve kıdem ilerledikçe artmaktadır. Ortalama yüzde 41,9 olan fiziksel şiddet mağduriyeti, 31-40 yaş aralığında yüzde 51,5; 11-20 yıllık kıdem süresi olanlarda ise 67,3’e çıkmaktadır. Sözel şiddet ve tehditte uğrama bakımından bu oranlar daha yüksektir.

Ateşli bir silahla veya kesici, yaralayıcı aletlerle gerçekleşen saldırı davranışları, toplam fiziksel şiddet davranışlarının yüzde 32,2’sidir. Hem fiziksel şiddet, hem de sözel şiddet ve tehdit olaylarında saldırıların yarısından fazlası polisin görev yaptığı kamuya açık alanlarda gerçekleşmiştir. Ancak fiziksel şiddet olaylarının yüzde 23,6’sı ve sözel şiddet olaylarının yüzde 30,4’ü polis merkezlerinde yaşanmıştır. Bunun nedeni merkezde alıkonulan ya da bulundurulmaların araçsal nitelikli saldırgan davranışlara yönelmesidir.

Bulgular, şiddet olaylarının en yaygın nedenleri arasında kamu görevini engelleme amacı, cezadan kaçınma isteği, madde ve alkol kullanımının olduğunu göstermektedir. Derinlemesine görüşmelerde yüksek işsizlik ve suç oranları, düşük eğitim düzeyi, vatandaşlık bilincinin zayıf olması, bürokratik engeller, örgütsel önlemlerin yetersizliği, adalet ve yargı sistemindeki aksaklıklara gibi nedenler öne çıkarken; şiddetin kaçılmaz ve işin bir parçası olduğuna dair kabuller sıklıkla dile getirilmektedir. Sonuçlar işyeri şiddetinin tek bir faktörle açıklanamayacak çok boyutlu ve karmaşık bir sorun olduğu görüşünü desteklemektedir.

İşyeri şiddetinin iş ve örgütsel davranış üzerindeki etkileri de diğer araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir (Brown, 1994: 3; Cross ve Ashley, 2004: 26). Katılımcılar şiddet olaylarının verimliliklerini, işe bağlılıklarını, işe gitme isteklerini ve iş doyumlarını azalttığını söylemiştir. Diğer etkiler öfke ve kızgınlık hissi, olayı unutamama, endişe ve güvensizlik duyma, baş ağrısı, uyku bozuklukları, mide ağrısı şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Polis memurları vatandaşın şiddetini mesleki risk olarak algulamakta, şiddeti toplumsal bir sorun ve mesleklerinin bir parçası olarak kabullenmiş görünmektedir. Oysa polise yönelik işyeri şiddeti önlenabilir ve etkileri en aza indirilebilir bir mesleki güvenlik ve sağlık sorunudur.

Genel anlamda şiddet olaylarında olduğu gibi polislere yöneltilen şiddet de, adli sistem bakımından suç konusudur ve cezai yaptırımlara bağlanır. Ancak, bu suç ve cezalandırma yaklaşımı tek başına saldırıların önlenmesinde, bireylerin ve toplumun saldırılardan zarar görmesini engellemede yetersizdir. Polise yönelik şiddetin önlenmesi için benimsenmesi gereken en önemli yaklaşım; işyeri şiddetini genelde kamu sağlığını, özelde ise mesleki sağlık ve güvenliği tehdit eden bir sorun olarak kabul etmektir. Şiddet gerçekleştikten sonra saldırganı cezalandırma ve mağdurun zararlarını telafi etmenin yanında, mutlaka şiddetin ortaya çıkmasını engelleyen ya da etkisini sınırlayan bir stratejinin uygulanması gerekir. Böylesi bir strateji saldırıların çok sayıdaki olumsuz sonucunu ve maliyetini azaltacaktır (Shepherd-Farrington, 1993: 89-92).

İnsan haklarına saygılı, etkili, yeterli bir kamu güvenlik hizmetinin sağlanabilmesi için kamu güvenlik hizmeti sunanların yaşam, sağlık ve güvenlik haklarının gerçekleştirilmesi şarttır. Polis memurları diğer tüm çalışanlar gibi güvenli ve sağlıklı bir ortamda yaşama ve çalışma hakkına sahiptir. Elleri bulundukları kamu yetkisi, görevleri ve sorumlulukları, onların diğer çalışanların sahip oldukları hakların dışında kalmaları sonucunu doğurmaz. Görevlerini yaparken karşı karşıya kaldıkları şiddet ve bunun olumsuz etkileri mesleğin olağan bir unsuru olarak kabul edilemez. Buna göre sosyo-ekonomik çevreden, polis örgütünden ve bireysel süreçlerden kaynaklanan nedenler belirlenmeli, evrensel demokratik değerler ve hukuk ilkeleri temelinde gerekli önlemler alınmalıdır.

KAYNAKÇA

- Bixler, Terry Jack (1976), *An Exploratory Study of Assaults on Police Officers*, Thesis-Oklahoma State University, Oklahoma.
- Bragason, Ólafur Örn (2005), "Assaults Against Police Officers: A Self-Report Study Among Icelandic Police Officers", *The National Commissioner of the Icelandic Police*, <http://www.logreglan.is/upload/files/Assaults%20against%20police-%20officers%281%29.pdf> (18.10.2010).
- Brown, Ben (1994), Assaults On Police Officers: An Examination Of The Circumstances In Which Such Incidents Occur, *Police Research Series*, Paper. 10, Home Office Police Research Group, London.
- Carpenter, Craig (2010), "Assaults On Police", *RECAP Newsletter*, Issue 72, <http://www.rethinking.org.nz/images/newsletter%20PDF/Issue%2072/07%20Assaults%20on%20police.pdf> (18.10.2010).

- Cross, C. L., - Ashley, L. (2004), "Police Trauma And Addiction: Coping With The Dangers of The Job", *FBI Law Enforcement Bulletin*, Vol. 73, No: 10.
- EGM- Emniyet Genel Müdürlüğü (2008), *Faaliyet Raporu 2009*, Ankara.
- EUROCOP- European Confederation of Police (2003), "Voice of the Police in Europe Violence against Police Officers is Violence against Society", *Conclusion of The Project on Violence Against Police Officers*, <http://www.eurocop-police.org/policies/safer%20policing/Violence%20Declaration.pdf> (18.10.2010).
- FBI- Federal Bureau of Investigation (2008), "Law Enforcement Officers Killed and Assaulted", <http://www.fbi.gov/about-us/cjis/ucr/leoka/2008/leoka-2008/> (18.10.2010).
- Fougère, Denis vd. (2006), "Youth Unemployment and Crime in France", *Institute for the Study of Labor Discussion*, Paper No. 2009.
- Fridell, Lorie vd. (2009), "The impact of Agency Context, Policies, And Practices on Violence Against Police", *Journal of Criminal Justice*, Vol. 37, No: 6.
- Gleizal, Jean - Jacques vd. (2000), *Batı Demokrasilerinde Polis*, (Çev. Mustafa Kandemir), Temiz Yayınları, Ankara.
- Jacobs, David - Carmichael, Jason T. (2002), "Subordination and Violence against State Control Agents: Testing Political Explanations for Lethal Assaults against the Police", *Social Forces*, Vol. 80, No: 4.
- Kaminski, Robert J. (2008), "Assessing the County-Level Structural Covariates of Police Homicides", *Homicide Studies*, Vol. 12, No: 4.
- Kaminski, Robert J.-Sorensen, David W. M. (1995), "A Multivariate Analysis of Individual, Situational and Environmental Factors Associated with Police Assault Injuries", *American Journal of Police*, Vol. XIV, No. 3/4.
- Karlsson, Ingemar-Sven- Christianson, Ake (2003), "The Phenomenology Of Traumatic Experiences in Police Work", *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, Vol. 26, No: 3.
- Kavanagh, John (1997), "Occurrence of Resisting Arrest in Arrest Encounters: A Study of Police-Citizen Violence", *Criminal Justice Review*, Vol. 22, No: 1.
- Lanterman, Jennifer L. (2007), *Armed Aggravated Assaults On Police Officers in Newark, New Jersey: An Exploratory Analysis*, Doctora Thesis of Philosophy School of Criminal Justice, The State University of New Jersey, New Jersey.
- Mayhew, Claire (2001), "Occupational Health and Safety Risks Faced by Police Officers", *Trends and Issues in Crime and Criminal Justice-Australian Institute of Criminology*, No.196.
- NCIP- The National Commissioner of the Icelandic Police (2005), "Assaults On Police Officers in Iceland 1998-2005", http://www.logreglan.is/upload/files/Extract_Assaults_lokaskjal.pdf (18.10.2010).
- NZPA-New Zealand Police Association (2010), "Violence Against Police in New Zealand", International Council of Police Representative Associations (ICPRA) Conference, <http://www.fop.net/labor/icpra/4%20-%20New%20Zealand%20Police->

%20Association%20-%20Violence%20Against%20Police%20in%20New-
%20Zealand.pdf (18.10.2010).

- Parsons, Jennifer R. L. (2004), Occupational Health and Safety Issues of Police Officers in Canada, *The United States and Europe: A Review Essay, centre for Canadian Institutes of Health Research, Occupational Health and Safety Research*, <http://www.safetynet.mun.ca/login1.htm> (14.10.2010).
- Rabe-Hemp, Cara E. (2007), "Violence Against Police Officers, Are Female Officers at Greater Risk? ", *Police Quarterly*, Vol. 10, No: 4.
- Santos, Angeli vd. (2009), "Gender Differences in Exposure To Co-Worker And Public-Initiated Violence: Assessing The Impact Of Work-Related Violence And Aggression in Police Work", *Work & Stress*, Vol. 23, No: 2.
- SAPU-South African Policing Union (2010), "Policing Perspectives in South Africa", *International Council of Police Representative Associations (ICPRA) Conference*, <http://www.fop.net/labor/icpra/4%20-%20SAPU%20Conference%20Report%20-%20Policing%20Perspectives%20in%20South%20Africa.pdf> (18.10.2010).
- Shapps, Grant (2007), "Police On The Beat A Comprehensive New Study into The Alarming Level Of Assaults On Front-Line Police Officers", <http://www.shapps.com/-reports/Police-on-the-Beat.pdf> (18.10.2010).
- Shepherd, J.S.-Farrington, D.P. (1993), "Assaults As A Public Health Problem: Discussion Paper", *Journal of The Royal Society of Medicine*, Vol. 86, s.89-92.
- Stevens, Dennis J. (2009), *An Introduction to American Policing*, Jones and Bartlett Pub, Sudbury.
- Uildriks, Niels (2004), "Police-Public Violence And Democratic Policing in Lithuania", *Journal of Human Rights*, Vol. 3, No: 3.
- Willits, Dale W. (2006), "Disorganization, Conflict, and Organizational Characteristics: What are The Structural Correlates of Violence Against Police Officers?", *American Sociological Association-2007 Annual Meeting, Conference Papers*.